

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

UKA 2023/15B

Peter Olsen

Naalakkersuisut siulittaasuata ammaanermi oqaliaataa

(Naalakkersuisut siulittaasuut)

Siumut isigaluta ingerlassaagut. Naleqqanik toraagaqarluta ingerlassaagut. Nunarput demokratiskiusumik ingerlatissavarput. Inuit qanimut atassuteqarfigissavagut. Attaviitsut ingerlaqatigissavagut. Inuillu Ataqtigiisissavagut.

Tassaapput Naalakkersuisut siulittaasuata oqalugiataata aallartilaarnerani oqaatsit atorneqartut. Naalakkersuisut siulittaasuannut qujanaq, aallarniutitit ersareqaat.

Naalakkersuisut, Inatsisartunut ataqqinnillutik, suleqatigiinissamik assamminnik isaassinerat oqalugiaatigisavit ersersippaa.

Soorlu nangillugu oqartutit:

Nunarput atugarissaarfiusoq - Nunarput toqqissisimaffiusoq - Nunarpullu ineriartorfiusoq.

Inuit Ataqtigiit piareersimavugut suleqatigiinissamut, piareersimavugut naapigiaanissamut, piareersimavugut Inuiaat pillugit aaliangersaaqataanissatsinnut.

Angajoqqaat meeqqaminnik isumassuilluartut Inuit Ataqtigiinniit qamanga pisumit qutsavigerusuppagut, akisussaaffimmik pitsaasumik naammassinnittarnerat pillugu

Angajoqqaallu meeqqaminnik isumassuisinnaajunnaarlutik, meerartaat allanut inissittariaqalersimasut, ikorfartorneqassapput meeqqaminnik paaqutarinnisinaalersillugit.

Ilaqutariit nukittuut tassaapput, ilaqutariit ilivitsuusut. Tamannalu attaniaraanni, ajornartorsiuteqarneq pissutigalugu meeqqanik avissaartitsineq

aqqut kingullerpaajusariaqarpoq. Naak ilaanni pisariaqavissorsinnaasarnera pinngitsoorneqarsinnaangikkaluartoq.

Meeqqamut angajoqqaaminiit peerneqarneq, ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut inissinneqarneq, amerlasuunut inuunerisa sinneranut kinguneqarnerluttartoq Ilisimalluarparput; Ajoqutaali uaniippoq, ilaanni allatut ajornartumik angerlarsimaffiup avataanut inissiisariaqalertarneq avaqqukkuminaassinnaasarmat.

Allatullu ajornartumik inissiisariaqartoqartillugu, ullumikkut ingerlaatsip takutippaa, allannguisariaqartugut.

Allannguisariaqarpugut, suliniarneq annertoq ilaquitariit ataatsimuuginnarnissaannik siunertalimmik. Ilisimagatsigumi ilaquitariit ataatsimuuginnarnissaat tamanut pitsaanerpaasartoq.

Ullumikkut kommunit aningaasaqarniarnerannut, angerlarsimaffiup avataanut inissiisarnermut aningaasartuutit ajoraluartumik amerligaluttuinnarput. Soorlu qattaq, naqqamigut putulik imermik immerniarsarigipput, naqqani putoq alligaluttuinnartillugu.

Siunissami allannguinnuikkutta inuiaqatigiit nukittuut pilersinnaviangilagut.

Ilisimatuussutsikkut, misilittakkatigullu nalunngilarput meeqqat pitsaasumik perussagunik pisariaqartitaat suunersut. Tassaappullu;

Isumassorneqarluarneq - Asanninneq – Peqqisuunissaq – Nerisaqarluarnissarlu. Inuusinnaanermullu pisariaqartitat saniatigut, sinaakkutilimmik toqqissisimanartumik perornissaq.

Soorlu oqareersunga, kommunit aningaasarpasuit ulloq unnuarlu angerlarsimafinnut aningaasartuutigisarpaat; minnaassanngilara oqaruma, ukiumut meeraq ataaseq 1 mio. kr.-t angullugit sinnerlugilluiniit akeqarsinnaavoq.

Inuit Ataqtigiini eqqarsaatigaarpugut ilumut aningaasat tunniussat nalinginut kommunit akiliisarpat ? Meeraq katsorsarlugu toqqissitissimassapassuk, qujanaq.

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit tamarmik tulluurtuuppaat ? Siunertaat meeqqat, inissineqarsimasullu pisariartitaannut naleqquppat?

Taammammat oqallissaarummik saqqumiivugut - imm. 55-p oqaalisiginissaa qilanaaraarput.

Inuit Ataqtigiit anguniagaraat , meeqqat pillugit Naalakkersuisut kommunillu suleqatigiilluarnissaat. Sulisut pitsaasumik pikkorissarneqartarnisaannik suleqatigiinneq pisariaqarpoq. Naalakkersuisullu sakkortuumik kaammattorpagut, pimoorusamik kommunit qanimut suleqatigilluaqqullugit.

Inuusuttunut inissiat illoqarfinni assigiinngitsuni sanaartorneqarlutik aallartereersut naammassinissat qilanaarnarpoq.

95/5-imik taasakatsinni, illuliorsinnaanerup saqqummiunneqalersup naammassinissaa aamma qilanaaraarput, qutsallugillu periarfissinneqartussanngortussat.

Ineqarnermut aqqissuusseqqinnissaq piaartumik suliarineqarluni naammassineqartariaqarpoq. Iluarsasseqqinnissamummi kinguaartoorutit koruunit mia. Angoreersimagaat eqqaamassavarput, iliuuseqarfigisariaqarporlu.

Inuit Ataqtigiit peqqissuseq pillugu politikkianni qitiupput peqqissumik inooriaaseqarnerup siuarsarnissaa, nappaatinik pitsaaliuineq aamma innuttaasut siunnerfeqarluartumik katsorsagaasarnissaat. Taammaammat aamma isumaqarpugut Inuuneritta III aamma peqqissutsimik siuorsaaneq tassaasariaqartut pitsaasumik peqqissuullunilu inuunissamut tunngaviusut, tamatumunngalu ilanngulluguttaaq napparsimalinnginnissaq anguniagaasariaqarmat.

Ilutigisaanik peqqinnissaqarfitta annertuunik unammilligassaqarnera nassuerutigissavarput. Atugarissaarnikkut ajornartorsiuteqarpugut, malunnaatilimmillu pitsanngorsaasariaqarpugut. 2023-mut Aningaasanut Inatsimmut atatillugu isumaqatigiinniarnermi anguarput pilertortumik suliniuteqarfissanut aningaasaliisoqarnissaa, peqqinnisaqarfitta makiseqqinnissaa maannakkorpiaq pisariaqartinneqarmat. Iliuserineqartut peqatigisaannik peqqinnisaqarfippat ataqtigiissinniarlugu silatusaartumik aamma piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu allaanerusumik eqqarsartariaqarpugut.

Taamaammat iliuuseriniakkagut ukiumut tullinnguuttumut, ukiut tallimat aamma qulinut ingerlasussanik pilersaarusionsiorluta eqqarsaatersorpugut. Maannakkorpiaq aaqqiissutissanik iliuuseqarasuarnissaq pisariaqartipparput taamatuttaarlu piffissamut ungasinnerusumut aaqqiissutissanik suliniuteqarnissaq taamatulli pisariaqartigaaq – tamaannalu Inatsisartuni partiit akimorlugit peqqissuseq pillugu isumaqatigiittoqarneratigut angorusupparput.

Illugiinnik, naapiffeqartunilli aaliangiisartutut isiginiagassatsinnik piumasaaqateqarfigineqarpugut. Peqqinnissaqarfimmu innuttaasunit naatsorsuutit annertusiartorput, nunani allani peqqissutsikkut neqeroorutit ilisimaneqariartuinnarnerat pissutigalugu. Illuatungaatigullu peqqinnissaqarfitsinni pitsaassutsip qaffasissusaatigut aaqqissugaanikkullu unammilligassaqarpugut.

Sulisut ukiorpassuarni sulinikut ilarpassui soraarninngortussaapput, ataavartumillu peqqinnissaqarfimmi sulisut sulisoriinnarnissaat ajornakusoorpoq, taamaammallu peqqinnissaqarfimmi aalajangersimasumik atorfeqaratik parlattaasartunik amerlasuunik sulisoqarnera annertuumik pitsaassutsimut malunnaateqarpoq. Peqqinnissaqarfiup patajaallisarnissaanut suliniuteqarnitta ilaatut sulisullu sulisoriinnarumallugit, suliamut sammisumik peqqissutsikkut ilisimatusartarnermik ukiorpassuarni ileqqorisarput annertusartariaqaripput isumaqarpugut.

Peqqinnissaqarfipput tamanit oqartussaaqataaffigilersittariaqarparput, napparsimasut peqatigiiffiinik nalinginnaasumik suleqateqarnerup annertusarneratigut. Taamaammattaaq peqqissuseq pillugu siunnersuisartunik pilersitsinissaq tapersorsorparput, napparsimasut peqatigiiffiisa peqqissaanermik suliaqartut peqatigalugit ilaasortaaffigisaannik.

Peqqissuseq pitsaaliuinermit aallartittarpoq

Pitsaaliuilluni suliniutit innuttaasunut tamanut inuunermi atugarissaarnernissamut aqutissiuuseqataasarput, taamatuttaarlu peqqissutsikkut naligiinnginnerup akiornissaanut aqutissiuillutik. Anguniakkat tassaasariaqarput peroriartornermi atugarissaarneq, ineqarnikkut, imermik pilersugaanikkut atugassarititat aamma eqqiluisaarnermut nappatsaaliuinernullu atortut pitsaasut, nerisassat peqqinnartut pissarsiarineqarsinnaanerat, meeqqeriviit pitsaasut, meeqqat atuarfii pitsaasut, sunngiffimmi neqeroorutit pitsaasut, ilaqtariinni sumiiffinnilu ataasiakkaani

inuiaqatigiinni inooqatigiissutsikkut attaveqatigiinnerit peqqinnartut aamma sullivinni avatangiisit peqqinnartut.

Taamaamat innuttaasunut tamanut peqqissutsip qularnaarnissaa oqartussaaffiit suliallu akimorlugit susassa qarfiuvoq, aamma Namminersorlutik Oqartussanit kommuninillu ataatsimoorullugu suliassaq.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutini saqqummiuppaa 22. maj 2023. Imarivai Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfiup qanoq siuarsarneqarnissaanut inassuteqaatit 119-it. Suliassat tamaasa inassuteqaatillu 119-it tamaasa ataatsikkut sularisinnaanagillu maleruarsinnaanngilagut.

Suliassat ilaat aqutsinikkut aqqissugaanikkullu tullerijaaartariaqarput, allallu politikikkut tullerijaaagassaallutik. Inuit Ataqatigiinniit inassuteqaatit 36-t ersersikkumavagut, politikikkut tullerijaaagassatut isumaqarfigisavut. Inassuteqaatit tullerijaaarneqartut allassimaffiat Inuit Ataqatigiit peqqissuseq pillugu saqqummiussaannut ilanngussatut takuneqarsinnaavoq.

Saqqummiussa q manna tassaavoq Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup inassuteqaatai aallaavigalugit, aammali annertunerusumik politikikkut isiginneriaaseqartumik, Inuit Ataqatigiit suliassanik pingaarnernik politikikkut tullerijaaarinerat.

Politikkikkut tullerijaaarineq

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup inassuteqaatai tunngavigalugit Inuit Ataqatigiit tullerijaaarinermi pingasunik pingaartitaqarput, telemedicinip inersarneqarnissaanik tunngaveqarneq aallaavigalugu. Telemedicin atorlugu periaatsit siammarneqarnerusariaqarput nutarterneqarlutillu, taamaaliornikkut qularnaarumallugu innuttaasut tamarmik sumiluunniit najugaqaralarunik peqqissutsikkut suliaqartunit pitsaanerpaamik qaffasissumik sullinneqarnissaminut periarfissaqarnissaat.

Saniatigut pingaarnerusutigut politikikkut kissaateqarpugut, Inatsisartuni politikikkut oqallisigineqartariaqartut isumaqarfigisatsinnik. Ataatsimut isigalugu isumaqarpugut pineqartut peqqinnissaqarfiup innuttaasunik sullissineranik pingaaruteqartumik pisariaqartumik pitsanngorsaataassasut.

Kiisalu isumaqarpugut Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi sulisut Nunatsinni innuttaasut peqqissutsikkut sullinneranni qitiulluinnartut. Ersarippoq sulisussarsiorneq, sulisunik isumassuineq sulisoriinnarniarlugillu iliuitsit patajaallisartariaqartut.

Ullumikkut peqqissaanermik suliaqartut agguaqatigiissillugu qaammatit pingasut missaanni atorfeqartussatut atorfinitsinneqartarput, tamannalu aqutsinikkut ingerlatsinikkullu annertuumik artorsartitsisuuvoq. Tamanna aammattaaq sulisooreersunik artorsartitsisuuvoq, taakkumi peqqinnissaqarfimmi inuiaqatigiinnilu suleqatit nutaat naqqaniit ilinniartittariaqarnerat misigiuartarpaat. Tamatumalu innuttaasunut kingunerigajuttarpaa, katsorsagaanerup ingerlaavarlunilu ataavartuunnginnera.

Allatut oqaatigalugu sulisoqarnikkut nukissarisat patajaallisarnissaat siunissami pitsanngorsaanissami pinngitsoorneqarsinnaanngilaq tunngaviusumillu piumasqaataasariaqarluni. Sumiiffinni ataasiakkaani peqqissutsikkut sullinneqarnissamut periarfissaqarneq Nunatsinni peqqinnissaqarfimmut pingaaruteqarluni tunngaviuvoq, kisianni qarasaasiaqarnikkut atortorissaarutit annertunerusumik atornerannik tapertaqartinneqartariaqarpoq.

Partiit tamatta ataatsimoorluta isumaqatigiissusiornissamik Inuit Ataqaatigiit assatsinnik isaassivigaassi.

Meeqqat atuarfiat meeqqanut nuannersuussaaq, ilikkagaqarfiusoq, ineriartorfiusorlu. Angajoqqaat atuarfiillu qanimut suleqatigiilluartarnissaat pingaaruteqarpoq.

IMAK-ip siulittaasuata oqariartuutai uparuaataalu tusarnaarpagut, tassa ilaatigut ilinniartitsisunut, ilinniartitsissutissat saniatigut allatigut, assigiinngitsunik suliakkiisaqattaartoqartarnera pillugu;

Oqariartuutaasoq paasineqarluni eqqarsaatigineqartariaqartorlu kaammatuutigissavarput

Inuusuttunut immikkut pisariaqartitsisunut ilinniarnermik neqerooruteqalersinnaaneq sulissutineqalersimanera iluarisimaarparput . Pisariaqavippormi.

Utoqqaat pitsaasumik atugassaqtinnissat pingaartuuvoq. Nunatsinni utoqqalineq pitsaasooqqullugu suliniarneq iluarisimaarparput. Utoqqarnullu Inatsit ataasiinnanngortinniarneqarnera pitsaasuuvoq. Aapaariit pilersuisussaataanerisa atorunnaarsinneqarnissaat kiisami piviusunngortussanngulerpoq.

Aalisarnermut Inatsissap ukiaq manna saqqummiutinngitsoornera uggornarpoq ajuusaarnarlunilu. Pisariaqavippormi naammaseqarnissaa. Aalisartut utaqqiinnarsinnaajunnaarput. Inuiaqatigiillumi.

Inuit Ataqtigiinnit aalisarnermut Inatsimmut tungaaviit ilaat ukuusut oqaatigisinnaavakka.

Pisuussutitut tamanut, Kalaallit piginnituupput
Aalisakkat suulluuniit 100 %-mik nunaqavissut pigaat
Kvotebankimik pilersitsisoqassaaq, tassannganiillu inuusuttut aalisarnermut
pulaniartut periarfissinneqartassapput
Avataani, sinerisallu qanittuani raajarniat immikuussapput.

Aalisarnermut Inatsisissamut tusarniaaneq qanittumi pisussaassasoq naatsorsuutigaarput, ilusissaatalu qanoq ittuunissaa pissanngalluta Inuit Ataqtigiit utaqqissavarput.

Isumaqtiginniarnissarlu partiinut tamanut qilanaaraarput, tamatta pingaartikkipput ilisimagatsigu.

Imminut pilersorneq annertunerusariaqarpoq. Ersarissunik pilersaarummik takorusulerpugut. Naatsiiat peqqinnartut serpatagaanngitsullu pisiarerusuppugut.

Eqqagassalerinerup pitsaasumik pilernissaa pisariaqarpoq. Sulinerlu qanortoq ingerlalluarili. Nunarput minguitsuusoq najorusupparput.

Takornariaqarnermut Inatsisip upernaamut suliarinissaa erininaqaaq, suliassaqarpugut pingaarutilimmik.

Naalackersuisut siulittaasuata oqalugiaataani immikkoortut tamaasa oqaaseqarfiginngikkaluarlugit, taakkuuput uagut Inuit Ataqtigiit oqaatigiumasagut.

Naalackersuisullu siulittaasuata oqalugiaataanut imaqarluarlumut qujanarujussuaq.

Qujanaq.